

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه قم

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی تطبیقی احکام فقهی مربوط به قرآن کریم در فقه امامیه و فقه عامه

استاد راهنما:

دکتر سید محمد جواد وزیری فرد

استاد مشاور:

دکتر سید یوسف علوی وثوقی

نگارنده:

مطهره کلانتری

زمستان ۹۲

ب

چکیده:

قرآن معجزه پیغمبر خاتم و کلام نورانی پروردگار هستی است که از قداست خاصی نزد مسلمین برخوردار است. شارع مقدس نیز برای حفظ حرمت و تکریم کلام وحی و نیز استفاده و بهره برداری بهتر امت اسلامی از این بحر ژرف احکامی را وضع نموده است، از سویی اگر چه حدود پنجاه باب گوناگون در کتب فقهی وجود دارد لکن هیچ کدام به طور مستقل به احکام مربوط به قرآن اختصاص پیدا نکرده است.

در این پایان نامه به بررسی و تدوین این احکام از منظر مذاهب خمس فقه اسلامی با تاکید بر فقه امامیه پرداخته شده است. در این مختصر احکامی نظیر بیع مصحف به مسلمان و کافر، مس قرآن، قرائت قرآن، رهن مصحف به کافر، سجده قرآنی، نجس شدن قرآن و تطهیر آن، سرقت مصحف، نگاه به قرآن، تزئین قرآن و اجرت کتابت آن بررسی می شود.

کلید واژه ها: قرآن، بیع مصحف، مس، مصحف، احکام فقهی

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۳	پیشینه مطالب
۳	ضرورت بحث
۴	رئوس مطالب
۵	هدف از این پژوهش
۶	فصل اول: احکام فقهی مربوط به مصادیق تعظیم قرآن
۷	۱-۱. قرائت قرآن
۷	۱-۱-۱. حکم قرائت قرآن
۷	۱-۱-۱-۱. قرائت واجب
۸	۱-۱-۱-۲. قرائت مستحب
۱۴	۱-۱-۱-۳. قرائت مکروه
۱۷	۱-۱-۱-۴. قرائت حرام
۲۱	۲-۱. سجده قرآنی
۲۱	۱-۲-۱. مواضع سجود از سور
۲۲	۲-۲-۱. کیفیت سجده قرآنی
۲۵	۳-۲-۱. مکلفین به سجده
۲۶	۳-۱. نگاه به قرآن
۲۶	۱-۳-۱. استحباب نظر به قرآن
۲۸	۲-۳-۱. کراهت نگاه به قرآن
۳۲	۴-۱. قسم به قرآن
۳۲	۱-۴-۱. عدم انعقاد قسم به مصحف از منظر شیعه
۳۵	۲-۴-۱. انعقاد قسم به مصحف از منظر اهل سنت
۳۷	۵-۱. تزئین قرآن
۴۳	فصل دوم: احکام فقهی مربوط به مصادیق توهین به قرآن
۴۴	۱-۲. نجس کردن قرآن

- ۴۴..... ۱-۱-۲. حرمت تنجیس .....
- ۴۷..... ۲-۱-۲. وجوب ازاله نجاست از قرآن .....
- ۴۸..... ۳-۱-۲. کتابت قرآن با مرکب نجس .....
- ۴۹..... ۴-۱-۲. بیرون آوردن قرآن از فاضلاب و مانند آن .....
- ۴۹..... ۱-۴-۱-۲. کراهت بردن قرآن به مستراح .....
- ۵۱..... ۲-۴-۱-۲. وجوب اخراج قرآن از فاضلاب و مانند آن .....
- ۵۳..... ۳-۴-۱-۲. کفایتی بودن وجوب تطهیر مصحف .....
- ۵۶..... ۲-۲. بیع مصحف .....
- ۵۶..... ۱-۲-۲. بیع مصحف به مسلمان .....
- ۶۱..... ۲-۲-۲. حکم بیع مصحف .....
- ۶۳..... ۳-۲. مسلط کردن کافر به قرآن .....
- ۶۴..... ۱-۳-۲. بیع مصحف به کافر .....
- ۷۸..... ۲-۳-۲. الحاق کتب مشتمل بر آیات به بحث بیع مصحف به کافر .....
- ۸۳..... ۳-۳-۲. رهن مصحف به کافر .....
- ۸۸..... ۴-۲. نوشتن و تعلیم قرآن .....
- ۸۸..... ۱-۴-۲. اخذ اجرت .....
- ۹۶..... ۵-۲. احکام مس قرآن .....
- ۹۶..... ۱-۵-۲. احکام ماسّ .....
- ۹۶..... ۱-۵-۲. مس قرآن توسط محدث .....
- ۱۰۰..... ۲-۵-۲. مس مصحف توسط صغار و مجانین .....
- ۱۰۶..... ۳-۵-۲. مس قرآن از طریق باطن بدن .....
- ۱۰۸..... ۲-۵-۲. احکام ممسوس .....
- ۱۰۸..... ۱-۵-۲. مس ورق و جلد مصحف .....
- ۱۱۴..... ۲-۵-۲. حمل مصحف .....
- ۱۱۸..... ۳-۵-۲. مراد از کتابت و خط قرآن .....
- ۱۲۳..... ۴-۵-۲. مس از پشت حائل .....
- ۱۲۴..... ۵-۵-۲. مس انواع مختلف خطوط .....
- ۱۲۶..... ۶-۵-۲. مس خطوط نامرئی قرآن .....
- ۱۲۹..... ۷-۵-۲. مس ترجمه قرآن .....

۱۳۰	..... ۸-۲-۵-۲ عدم موضوعیت آنچه قرآن بر او نگاشته شده
۱۳۱	..... ۶-۲ سرقت مصحف
۱۳۱	..... ۱-۶-۲ بریدن دست دزد مصحف
۱۳۶	..... ۲-۶-۲ فروش قرآن دزدیده شده
۱۳۹	..... خلاصه مباحث
۱۴۷	..... نتیجه گیری
۱۴۸	..... نتیجه گیری
۱۵۱	..... فهرست منابع

تقدیم به

روح پاک بنیانگذار نظام مقدس جمهوری اسلامی حضرت امام خمینی (ره)
و ادامه دهنده راه پر فروغش، رهبر فرزانه ام حضرت آیت الله خامنه ای (مد ظله العالی)

و با تشکر از:

استاد راهنما جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر وزیری فرد که راهنمایی و مساعدت های ایشان راهگشای این تحقیق بوده است.

استاد مشاور جناب حجت الاسلام و المسلمین دکتر علوی وثوقی به خاطر اهتمام و توجه فراوان ایشان در به نتیجه رسیدن این رساله.

و در نهایت از پدر و مادر عزیز و خانواده گرامی ام، همسر شکیبا و دلسوزم و خانواده گرانقدرشان که همواره مشوق و رهنمون من در مراحل مختلف زندگی ام بوده اند.

مقدمه

قرآن معجزه پیامبر خاتم و آخرین کتاب آسمانی است، که به حق نبی مکرم اسلام (به اجماع فریقین) در مورد آن فرمودند: «إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ التَّقْلِينَ كِتَابَ اللَّهِ وَ عِتْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي مَا أَن تَمْسُكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا»^۱ میان شما، دو چیز گرانبها به یادگار می‌گذارم؛ کتاب قرآن و اهل بیتم، هر که به این دو متمسک شود هرگز گمراه نمی‌شود.

بی شک ما مسلمین در برابر ثقل اکبر، مسؤولیت‌ها و تکالیفی به عهده داریم که در صورت کوتاهی در انجام این امور مورد عتاب قرآن قرار خواهیم گرفت و مشمول کلام نورانی پیامبر اعظم (ص) خواهیم شد که فرمود: «إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا»^۲ قوم من قرآن را رها کردند، از این رو بر آن شدیم تا در این مختصر با کنکاش در قرآن و روایات معصومین (علیهم السلام) برخی از مهمترین وظایف را مورد بررسی قرار دهیم.

الف) قرآن در این زمینه به مکلفین دستور می‌دهد که: «فَأَقْرَأُوا مَا تيسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ»^۳ پس هرچقدر برایتان میسر است قرآن بخوانید.

در روایات معصومین (ع) نیز برای قرائت قرآن، فواید و فضایل فراوانی ذکر شده است نظیر باروری ایمان^۴، صفای دل^۵، تخفیف گناهان والدین و خود^۶، نزدیک شدن به مقام انبیاء^۷، استجاب دعا^۸، افزایش روشنایی چشم^۹ و ...

۱. محمد بن عیسی ترمذی، سنن، (محقق: عزت عبید دعاس)، چاپ اول، بیروت، دار ابن کثیر، ۱۴۲۸ هـ.ق، ج ۵، ۶۶۳؛ محمد بن علی بن

بابویه، الخصال، چاپ اول، قم، انتشارات علی اکبر غفاری، ۱۳۶۲، ج ۱، ص ۶۵، ح ۹۷

۲. سوره فرقان، آیه ۳۰.

۳. سوره مزمل، آیه ۲۰

۴. عبد الواحد تمیمی آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۱۱۲

۵. قطب الدین راوندی، الدعوات، ص ۲۰۷ و متقی هندی، کنز العمال، ج ۱، ص ۵۴۵

۶. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۲، ص ۶۱۳

۷. محمد محمدی ری شهری، میزان الحکمة، ج ۸، ص ۷۴

۸. محمد باقر بن محمد تقی المجلسی، بحار الانوار، ج ۸۹، ص ۲۰۴

۹. پیشین

ب) تدبر در آیات نورانی قرآن

دیگر وظیفه ای که قرآن ما را به آن فرا خوانده، تدبر در آیات روح بخش قرآن است تا آنجا که خداوند متعال در این خصوص می‌فرماید: «كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَ لِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ»^۱ کتاب پر برکتی بر تو نازل کردیم تا در آیاتش تدبر کنند و صاحبان خرد متذکر شوند.

به خاطر اهمیت تدبر در آیات نورانی وحی، قرآن به پیامبرش توصیه می‌کند که قرآن را با ترتیل بخوان و می‌گوید: «وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا»^۲ توضیح آنکه ترتیل به معنای آهسته و درست و بدون شتاب خواندن قرآن است.^۳ و در روایت است که ترتیل عبارت است از تلاوت قرآن به نحوی که هنگام رسیدن به آیات بهشت از خداوند، بهشت بخواهد و هر گاه به آیات دوزخ رسید، به خداوند پناه ببرد.^۴

ج) جدی گرفتن مضامین آن

قرآن در این خصوص می‌گوید: «خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ»^۵ کتاب آسمانی (قرآن) را با قوت بگیر. و در جای دیگر می‌فرماید: «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ»^۶ آنچه به شما داده شده را با قدرت (و جدیت) بگیرید.

د) تبعیت از قرآن

^۱ سوره ص، آیه ۲۹

^۲ سوره مزمل، آیه ۴

^۳ محسن قرائتی، دقایقی با قرآن، ص ۳۴۲

^۴ علامه مجلسی، بحار الانوار، ج ۹۲، ص ۲۱۳

^۵ سوره مریم، آیه ۱۲

^۶ سوره بقره، آیه ۶۳

قرآن به سان نسخه‌ای از سوی طیبی حکیم است که درمان دردهای بشر در گرو عمل به فرامین آن است: «وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ»^۱ و این کتاب پر برکتی است که او را نازل کردیم پس از آن تبعیت کنید.

از این رو قرآن آن را شفا بخش آلام می داند و می‌فرماید: «وَنُنزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ»^۲ و از قرآن آنچه برای مؤمنان شفا و رحمت است نازل می‌کنیم.

پیشینه مطالب

بررسی این دسته از احکام از آغازین ادوار تطور فقه مقارن با تدوین نخستین کتب فقهی از سوی فقها آغاز گردیده است. لکن این احکام در میان ابواب متعدد فقهی نظیر باب الطهاره ذیل احکام وضو، غسل، جنابت و حیض و باب صلاة ذیل احکام قرائت و احکام سجده قرآنی، باب بیع ذیل مکاسب محرمه، باب الحدود ذیل احکام سرقت و ارتداد، باب الارث ذیل احکام حبوه، باب یمین ذیل شرایط صحت انعقاد قسم، باب الاجاره و ... به طور پراکنده مطرح گردیده است و نگارنده حتی به یک تألیف در این زمینه که مجموعه این دسته از احکام را از منظر فریقین مطرح کرده باشد دست نیافته است.

ضرورت بحث

قرآن چشمه‌سار پاک و زلال از والاترین معارف و اندیشه‌ها است، که بی‌شک هر جوینده حقیقتی را از فیض وجودش سیراب می‌کند. قرآن و اهل بیت (ع) برای بهره‌مندی هر چه بهتر بشر از وجود پر برکت ثقل اکبر و تکریم آن، راه کارهایی ارائه داده و احکامی وضع نموده‌اند.

^۱ سوره انعام، آیه ۱۵۵

^۲ سوره اسراء، آیه ۸۲

آنچه ضرورت تدوین چنین رساله‌ای را در این زمینه دو چندان می‌کند، متفرق بودن این مباحث در میان ابواب متعدد فقهی است، که این امر بررسی احکام فقهی مربوط به قرآن را برای جویندگان و پژوهشگران این حوزه با مشقت همراه می‌سازد. مضاف بر این که گاه برخی از کتاب‌های مفصل فقهی بررسی کامل و جامعی درباره این احکام انجام نداده‌اند یا بعضی از آن‌ها اساساً متعرض برخی از این احکام نگردیده‌اند. از این رو ضرورت تدوین احکام فقهی مربوط به قرآن همراه با بررسی مختصر ادله این احکام در یک پژوهش کاملاً احساس می‌شد، همچنین از یک سو با گذر زمان هر روز بیش از گذشته نیاز به وحدت امت اسلامی احساس می‌گردد و قرآن به عنوان یکی از مهمترین مشترکات فریقین می‌تواند در این راستا نقش مهمی ایفا نماید، که پژوهش‌های مقارن می‌تواند مقدمات هر چه بیشتر این مهم را فراهم سازد. از سوی دیگر شاید بتوان مدعی شد که یکی از ویژگی‌های منحصر بفرد این پژوهش بیان نظر مذاهب خمس فقه اسلامی در بسیاری از موارد می‌باشد که به نظر امری جدید است و مسبوق به سابقه نیست. لازم به توضیح است که اگر چه موضوعات مطرح شده در منابع مذاهب خمس تقریباً مشترک است لکن گاه عدم بیان برخی احکام فرعی در یک یا چند مذهب، تحقیق مقارن پیرامون این دسته از احکام را با مشکلاتی همراه می‌نماید.

رئوس مطالب

این رساله با محوریت فقه امامیه و مطرح کردن نظرات عامه در سه فصل تنظیم گردیده است که فصل اول را کلیات، فصل دوم را احکام فقهی مربوط به مصادیق تعظیم قرآن و فصل سوم را احکام فقهی مربوط به مصادیق توهین به قرآن، به خود اختصاص داده است. در فصل دوم بعد از بیان کلیات احکام مربوط به قرائت قرآن، سجده قرآنی، نگاه به قرآن و قسم به قرآن مطرح می‌گردد. در فصل سوم احکام مربوط به نجس کردن قرآن، بیع مصحف، مسلط کردن کافر به قرآن، بیع مصحف به کافر، رهن مصحف به کافر، تزیین قرآن، اخذ اجرت بر نوشتن قرآن، مس قرآن و سرقت قرآن مطرح می‌شود.

و در پایان به نتیجه گیری می‌پردازیم.

هدف از این پژوهش

همانگونه که گذشت، به دلیل پراکندگی این احکام در ابواب مختلف فقهی، و نبود منابع فقهی مقارن در این خصوص، پژوهشگران این حوزه با مشکلات جدی روبرو بوده‌اند. از این رو امید است که این پژوهش در رابطه با شناخت دیدگاه‌های مذاهب اسلامی در خصوص فروع فقهی مربوط، به محققین کمک نماید.

در این جستار بر آن شدیم تا پاسخ درخوری در مقابل این پرسش‌ها ارائه دهیم:

الف) احکام فقهی مربوط به مصادیق تعظیم قرآن کدام است؟

ب) احکام فقهی مربوط به مصادیق توهین به قرآن کدام است؟

ج) دیدگاه مذاهب خمس فقه اسلامی در کدام احکام فقهی مربوط به قرآن به هم

نزدیک و در کدام احکام اختلاف زیاد است؟

فصل اول

احکام فقهی مربوط به مصادیق تعظیم قرآن

۱-۱. قرائت قرآن

بی شک نخستین گام برای بهره مندی از دریای ژرف و نورانی کلام وحی قرائت آن است، که اگر باتدبر و تعمق همراه شود زمینه عمل به دستورات آن را فراهم ساخته و بشر را به سر منزل مقصود رهنمون کرد.

۱-۱-۱. حکم قرائت قرآن

همانگونه که در مقدمه متذکر شدیم یکی از وظایف مکلفین بر اساس آیات نورانی قرآن قرائت کردن آن است. با تتبع در آثار فقهای فریقین درمی یابیم که قرائت قرآن در برخی موارد واجب مستحب، مکروه یا حرام دانسته شده است که اکنون به بررسی این موارد می پردازیم.

۱-۱-۱-۱. قرائت واجب

به طور کلی قرائت قرآن در هر حال امری پسندیده و ممدوح است لکن قرائت حمد و سوره در نمازهای واجب، جزئی از مأمور به بوده و قرائتش واجب می باشد.

«و تجب (فی الصلوة)... قراءة الحمد و سوره كامله الا مع الضرورة فی الاولین.»^۱

«و در نماز واجب است سوره حمد و یک سوره کامل در دو رکعت اول خوانده شود

مگر در ضرورت. (که در آن صورت می توان به قرائت حمد تنها اکتفا کرد).»

لازم به توضیح است «ضحی و الم نشرح» یک سوره محسوب می گردد، همچنین «فیل و

ایلاف» با یکدیگر یک سوره به حساب می آیند، و گفتن «بسم الله» در میان آن دو واجب

است.^۲ بعضی از مفسرین معتقدند که از آیه شریفه «فَأَقْرءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ»^۳، وجوب قرائت قرآن

استفاده می شود؛ «چرا که تلاوت قرآن موجب آگاهی بر دلایل توحید، ارسال رسل و اعجاز این

^۱ محمد بن مکی عاملی، اللعة الدمشقیة، ترجمه: سید علی حسینی، چاپ اول، قم، انتشارات قدس، بی تا، ج ۱، ص ۶۲

^۲ همان، ص ۶۴

^۳ مزمل، آیه ۲۰

کتاب آسمانی و فراگیری سایر واجبات دین می‌گردد بنابراین تلاوت قرآن مقدمه واجب و واجب است.» مؤید این نظر، ظهور صیغه امر «فاقرءوا» در وجوب است چنانچه در علم اصول به اثبات رسیده است.^۱ فقهای عامه نیز همچون شیعه، فتوا به وجوب قرائت حمد و سوره در نمازهای یومیه می‌دهند صاحب فتح العزیز می‌نویسد: «ذکرنا ان للمصلی قراءة الفاتحه و ما ذکرناه» گفتیم که (از احکام مربوط به نمازگزار وجوب) فاتحه کتاب و سوره ای است که گفته شد.^۲

۱-۱-۱-۲. قرائت مستحب

قرائت قرآن از جمله مهم‌ترین مستحبات است و به استناد آیه شریفه «فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ»^۳ این استحباب اختصاص به شرایط یا حالات خاصی ندارد، یکی از علمای اهل سنت می‌گوید: «قراءة القرآن مندوب اليها في جميع الاحوال الا في حال الجنابه و الحيض»^۴ خواندن قرآن برای او در همه احوال مستحب می‌باشد مگر در حال جنابت و حیض. شافعی با توجه به این آیه می‌نویسد: «القول في السنن ... تاخير السحور مستحب و كذا .... كثرة تلاوة القرآن»^۵ گفتار در مورد مستحبات ... تاخیر انداختن در سحور مستحب است و همچنین کثرت تلاوت قرآن. لکن این امر در برخی حالات، کیفیات، ازمنه و امکانه واجد استحباب مؤکد می‌باشد که برخی از این موارد را از نظر می‌گذرانیم.

۱. قرائت به نحو ترتیل

۱. ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، تهران، دار الکتب الاسلامیه، چاپ اول، ۱۳۷۴، ج ۲۷، ص ۲۸.

۲. عبد الکریم بن محمد الرافعی القزوینی، فتح العزیز بشرح الوجیز، چاپ اول، بی جا، دارالفکر، بی تا، ج ۳، ص ۳۳۵.

۳. مزمل، آیه ۲۰.

۴. علاء الدین ابی بکر بن مسعود کاشانی، بدائع الصنائع فی ترتیب الشرایع، چاپ اول، بیروت، دارالفکر، ۱۳۷۵، ج ۱، ص ۱۹۳.

۵. الرافعی، فتح العزیز، ج ۶، ص ۴۱۷.

خداوند خطاب به بندگان خویش می‌فرماید: «و رتل القرآن ترتیلاً». «تعبیر ترتیل» در اصل به معنی تنظیم و ترتیب موزون است، در اینجا به معنی خواندن آیات قرآن با تأنی و نظم لازم و اداء صحیح حروف، و تبیین کلمات و دقت و تأمل در مفاهیم آیات و اندیشه در نتایج آن است.^۱

در خصوص مراد این آیه شریفه روایاتی وارد شده که نباید آیات قرآنی را به عنوان الفاظی خالی از محتوا و پیام تلاوت کرد، بلکه باید به تمام اموری که تأثیر آن را در مخاطب عمیق می‌سازد توجه داشت، و فراموش نکرد که این پیام خداوند است. لذا هدف تحقق بخشیدن به محتوا است.

۲. قرائت خاشعانه و با آرامش

«أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ»^۲

«آیا برای کسانی که ایمان آورده‌اند، هنگام آن نرسیده که دل‌هایشان به یاد خدا و آن حقیقتی که نازل شده نرم (و فروتن) گردد و مانند کسانی نباشند که از پیش بدانها کتاب داده شد و انتظار برآنان به درازا کشید و دل‌هایشان سخت گردید و بسیاری از آنها فاسق بودند.»

عن النبی (ص) انه قال: «من قرأ كل يوم مائة آية في المصحف بترتیل و خشوع و سکون، كتب الله له من الثواب بمقدار ما يعمله جميع اهل الارض و من قرأ مائة آية كتب الله له من الثواب بمقدار ما يعمله اهل السماء و اهل الارض».^۳

^۱ ناصر مکارم شیرازی، برگزیده تفسیر نمونه، ج ۵، ص ۳۱۲

^۲ سوره حدید، ۱۶

^۳ حسین بن محمد تقی نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، چاپ اول، قم، مؤسسه آل‌البتیة علیهم السلام، ۱۴۰۸ هـ.ق، ج ۴، ص ۲۳۳.

«هر کس روزی صد آیه قرآن با ترتیل، خشوع و آرامش تلاوت نماید، خداوند به مقدار اعمال (صالح) تمام بندگان بر روی زمین برای او پاداش مقرر خواهد فرمود. و هر کس دوپست آیه (در هر روز تلاوت نماید) پروردگار به اندازه اعمال (صالح) تمام بندگان خود در آسمان و زمین پاداش برای او منظور خواهد نمود.»

۳. قرائت قرآن در شب

شیخ صدوق (ره) از پدر بزرگوار خویش با چند واسطه نقل می‌نماید:

«عن نوف قال: بت ليلة عند امير المؤمنين (ع) فكان يصلي الليل كله و يخرج ساعه بعد ساعه، فينظر الى السماء و يتلوا القرآن»^۱

از نوف نقل شده که می‌گوید: «شبی را نزد امیرالمؤمنین (ع) بیتوته کردم، پس ایشان تمام شب را نماز می‌خواندند و بعد از هر ساعتی بیرون می‌آمدند و به آسمان نگاه می‌کردند و قرآن تلاوت می‌فرمودند.»

بنابراین روایت، تلاوت شبانه قرآن فضیلت خاصی دارد.

۴. قرائت قرآن در مکه

فی بعض نسخ الفقه الرضا (ع): «فی سیاق مناسک الحج: فإن قدرت ان لا تخرج من مکه حتى تختم القرآن فافعل، فانه يستحب ذلك»^۲

در بعضی از نسخه های کتاب فقه الرضا (ع)، در سیاق مناسک حج می‌نویسد: «اگر می‌توانی پیش از ختم قرآن از مکه خارج نشوی، چنین کن، چرا که این عمل مستحب است.»

---

^۱. همان

^۲. همان

۵. قرائت با دهان مسواک زده شده

قال رسول الله (ص): «نظفوا طريق القرآن، قيل: يا رسول الله و ما طريق القرآن؟ قال (ص): افواهكم، قيل: بماذا؟ قال (ص): ما بالسواك.^۱» پیامبر خدا (ص) فرمودند: «گذرگاه قرآن را پاکیزه نمایید، گفته شد یا رسول الله گذرگاه قرآن چیست؟ پیامبر فرمودند: دهان‌های شما، پرسیده شد: چگونه؟ فرمودند: با مسواک زدن.»

۶. قرائت با صوت خوش

قال رسول الله: «زينوا القرآن باصواتكم^۲... لما سئل عن احسن الناس صوتا بالقرآن، قال (ص): من اذا سمعت قراءته رأيت انه يخشى الله.»^۳

پیامبر (ص): «قرآن را با صدایتان زینت بخشید ... و هنگامی که از ایشان در خصوص خوش صداترین مردم پرسیده شد، ایشان فرمودند: کسی که هرگاه قرائت او را بشنوی ببینی او از خدا می ترسد.»

ابن قدامه از فقهای حنبلی مذهب می‌نویسد: «و ان حسن صوته فهو افضل، النبی (ص) قال: زينوا اصواتكم بالقرآن - و روی - زينوا القرآن باصواتكم.»^۴

و اگر قاری صدایش را زیبا کند (و زیبا بخواند) افضل است. پیامبر (ص) فرمودند: صداهایتان را با قرآن زینت دهید، و همچنین روایت شده که فرمودند: قرآن را با صوت خوش زینت بخشید. همو می‌نویسد: «تستحب قراءة القرآن ... بالتحسين.»^۵ مستحب است قرآن خواندن با صوت خوش.

۱. علامه مجلسی، بحارالانوار، ج ۹۲، ص ۲۱۳.

۲. پیشین، ج ۸۹، ص ۱۹۵

۳. پیشین، ص ۱۹۵.

۴. ابن قدامه، المغنی، ج ۱۲، ص ۴۷.

۵. همان

امام نووی از فقهای شافعی نیز می‌نویسد: «و اما آداب القراءة القرآن .... تحسين الصوت بالقرآن»^۱ و اما از آداب قرآن، زیبا خواندن آن است.

آبی الازهری از فقهای مالکی نیز می‌نویسد: «يستحب ان يقرأ عن نظر المصحف»^۲ مستحب است با نگاه به قرآن آن را قرائت کند.

البته مواردی که قرائت قرآن مستحب موکد است محدود به این چند مورد نبوده و موارد دیگری همچون با وضو خواندن، با جهر متوسط خواندن و مستقبل به قبله بودن را نیز شامل می‌شود.^۳

۷. قرائت قرآن با حزن

قال رسول الله : «إقرأوا القرآن بالحزن، فانه نزل بالحزن».

پیامبر(ص) فرمودند: قرآن را با آواز حزین بخوانید، زیرا که آن با صوت حزین نازل شده است.^۴ ابن قدامه می‌نویسد: «تستحب قراءة القرآن بالتحزين»^۵ مستحب است قرآن با حزن خوانده شود. یکی دیگر از فقهای عامه نیز در این خصوص می‌نویسد: رسول الله (ص) يقول: «ان القرآن نزل بالحزن فاذا قرأتموه فابكوا فان لم تبكوا فتابكوا»^۶ رسول خدا (ص) می‌گوید: همانا این قرآن با حزن نازل شده پس هنگامی که آن را می‌خوانید گریه کنید، پس اگر گریه نمی‌کنید خود را به حالت گریه در آورید.

۱. امام نووی، المجموع، ج ۲، ص ۷۷.

۲. آبی ازهری، الثمر الدانی فی تقریب المعانی، چاپ دوم، بیروت، مکتبة الثقافیة، بی تا، ص ۱۱۶.

۳. جمعی از نویسندگان، پرسش‌ها و پاسخ‌های دانشجویی، چاپ چهارم، قم، نشر معارف، ۱۳۸۹، ج ۹، ص ۵۷.

۴. فاضل هندی، کنز العمال، ج ۷، ص ۲۷۷.

۵. عبد الله احمد ابن قدامه، المغنی، چاپ سوم، قاهره، دارالمنار، ۱۳۶۷ هـ.ق، ج ۱۲، ص ۴۷.

۶. یحیی بن شرف نووی، المجموع، چاپ اول، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۳۸۰ هـ.ش، ج ۲۰، ص ۲۴۲.